

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Taalbenadering en taalhouding in werk van Jacob Israël de Haan: zuiverheid, gekunsteldheid, dubbelzinnigheid, expressiviteit

Nederveen-Barendregt, T.

Citation

Nederveen-Barendregt, T. (2023, April 4). *Taalbenadering en taalhouding in werk van Jacob Israël de Haan: zuiverheid, gekunsteldheid, dubbelzinnigheid, expressiviteit*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3590169>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3590169>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Dankwoord

Ik weet nog goed dat, toen ik mijn onderwerp voor mijn proefschrift aankondigde, er iemand tegen mij zei: ‘Wat moet je nou nog over De Haan schrijven? Daar is toch al zoveel over gezegd en geschreven’. Ik was best een beetje uit het veld geslagen, omdat ik zeer onder de indruk was van De Haans roman *Pathologieën*, een werk waarmee ik in aanraking was gekomen tijdens het volgen van de minor Gender en Seksualiteit van de opleiding Literatuurwetenschap van de Universiteit Leiden.

Ik kende de auteur Jacob Israël de Haan niet totdat ik kennis maakte met *Pathologieën*. Na onderzoek bleek inderdaad dat er over de persoon De Haan al veel was geschreven en gepubliceerd. Logisch vond ik eigenlijk wel, aangezien ik merkte hoe veelzijdig De Haan als mens was: onderwijzer, onderzoeker, jurist, schrijver, dichter en journalist. Wat mij het meest aansprak was zijn tomeloze inzet voor waarheid en het oproepen tot solidariteit voor mensen in de knel. En daarvoor gebruikte hij zijn pen, zijn taal. Dit fascineerde mij zodanig dat ik op zoek ging naar meer werken van De Haan en wilde ik onderzoeken hoe De Haan zelf over het fenomeen taal dacht en hoe hij vond dat de taal ingezet diende te worden, afhankelijk van het beoogde doel. Mijn onderzoek, waaraan ik bijna tien jaar met veel plezier heb gewerkt, heeft geresulteerd in dit proefschrift.

Tijdens het schrijven van mijn proefschrift zijn enkele woorden van de Romeinse auteur en retoricus Quintilianus in zijn boek *Institutio Oratoria* mij regelmatig tot een bemoedigende stimulans geweest. De eeuwenoude woorden (hij leefde in de eerste eeuw na Christus) vinden, denk ik, tot op de dag van vandaag hun weerklank bij een onderzoeker die, net als ik momenten meemaakt waarop het onderzoek te zwaar of te moeilijk lijkt. Ik wil deze woorden graag met u delen.

We zijn thans aangekomen wat verreweg het gewichtigste onderdeel is van het werk dat ik me had voorgenomen. Als ik me van tevoren een voorstelling had kunnen maken van de enorme last die ik op mijn schouders voel drukken, had ik langer nagedacht of mijn krachten wel toereikend waren. Aanvankelijk was het een eergevoel dat mij ervan weerhield op te geven wat ik beloofd had te zullen volbrengen, maar al gauw hield ik, ofschoon de inspanning bijna per onderdeel toenam, mijzelf ondanks alle moeilijkheden overeind, om wat al bereikt was niet waardeeloos te maken. Daarom is het ook nu, al is de steen die om mijn nek

hangt groter dan ooit, mijn vaste voornemen liever te bezwijken dan de moed op te geven, want het einde is in zicht. (612)

Mijn dankwoord wil ik beperken tot slechts een drietal concrete dankbetuigingen, zonder daarmee alle mensen, die mij in de loop van mijn studiejaren en onderzoek hebben geïnspireerd en geholpen, onrecht te willen doen. Het zijn er simpelweg te veel en de mogelijkheid dat ik iemand vergeet is zeker aanwezig en dat wil ik voorkomen. Degene die dit leest, weet precies wat ik aan hem of haar te danken heb.

De eerste dankbetuiging gaat uit naar mijn echtgenoot Tijs Nederveen, die mij al die jaren heeft gesteund en aangemoedigd om dit onderzoek af te ronden, al vroeg hij zich weleens af ‘waar gaat het met die De Haan toch naartoe’?

De tweede dankbetuiging is voor mijn beide promotores Frans-Willem Korsten en Liesbeth Minnaard. Ik ben hen zeer dankbaar voor het geduld en de opbouwende en kritische opmerkingen tijdens de begeleiding van het schrijven van mijn proefschrift.

De derde dankbetuiging gaat uit naar mr. Jacob Israël de Haan, wiens werken *Pathologieën* en *In Russische Gevangnissen* mij diep raakten bij de allereerste kennismaking, vele malen daarna en nog steeds. Zijn werk heeft mijn kijk op het *vermogen* van de taal, maar ook op mijn eigen leven voorgoed veranderd. Uiteindelijk is dat de belangrijkste drijfveer geweest achter het schrijven van mijn proefschrift.

Wellicht moet ik afsluiten met een speciale dankbetuiging aan diegene die ooit tegen mij zei: ‘Wat moet je nou nog over De Haan schrijven?’

Trijntje Barendregt
(Tine Nederveen)
4 april 2023

Curriculum Vitae

Trijntje Barendregt (alias Tine Nederveen) werd geboren op 30 november 1957 te Spijkenisse. In 2013 behaalde ze haar Master Literatuurwetenschap aan de Universiteit Leiden en schreef ze haar masterthesis over het Foucaultiaanse concept van *parrhêsia*, toegespitst op de homo-erotische roman *Pathologieën* van de Nederlands-Joodse dichter en schrijver Jacob Israël de Haan. Na de master volgde zij in 2013-2014 enkele colleges van de master na master in de literatuurwetenschappen aan de KU Leuven in België. Als buitenpromovenda heeft ze zich, onder supervisie van prof.dr. F.W.A. Korsten en dr. E. Minnaard, beiden verbonden aan de Universiteit Leiden, verder verdiept in de taal van De Haan, zoals hij deze beschouwt en inzet in zijn proefschrift *Rechstkundige Significa*, de homo-erotische romans *Pijpelijntjes* en *Pathologieën* en zijn reisverhaal *In Russische gevangnissen*.